

# Konstnärernas Riksorganisation.

Konstnärernas Riksorganisation  
Hornsgatan 103, 9 tr, 117 28 Stockholm

Till: Region Kronoberg  
region@kronoberg.se,  
kultur@kronoberg.se  
Diarienumr.: 23RGK918  
Datum: 2024-06-26

Kontaktperson: Jon Brunberg  
Telefon: 070-275 59 29  
E-post: jon.brunberg@kro.se

## Konstnärernas Riksorganisations yttrande över remissversionen av Kulturplan Kronoberg 2025-2028

Konstnärernas Riksorganisation arbetar aktivt med frågor som rör bild- och formkonstnärernas villkor inom kultursamverkansmodellen och lämnar härmed synpunkter på remissversionen av Region Kronobergs kulturplan för 2025-2028 (Diarienumr.: 23RGK918) för våra medlemmars räkning.

Konstnärernas Riksorganisation företräder 3 500 professionella bildkonstnärer, konsthantverkare och formgivare i Sverige. Vi arbetar för konstnärlig frihet och goda villkor för bild- och formkonstnärer. 41 av våra medlemmar är bosatta i Kronoberg.

### Professionell bild- och formkonst i kultursamverkansmodellen

Regionernas fördelning av medel ska främja en god tillgång för länets invånare till sju kulturområden. Ett av dessa områden är ”Professionell bild- och formverksamhet” som kom med som ett eget område i modellen 2018. Kulturrådets uppföljning av kultursamverkansmodellen för 2022 visar att bara 1,4 procent av statliga, regionala och kommunala medel som fördelas via kultursamverkansmodellen går till området professionell bild- och formkonst, och att 24 verksamheter inom professionell bild- och formkonst (av 249 totalt) erhåller statsbidrag genom modellen. Det rör sig bland annat om regionernas konstfrämjande enheter, konsthallar för visning av samtidskonst, konstkonsulenter och resurscentrum för yrkesverksamma konstnärer. Flera konstmuseer redovisas förvisso under området regional museiverksamhet, men det är tydligt att medlen till de olika konstområdena måste fördelas jämnare.<sup>1</sup>

### Bild- och formkonstnärernas ekonomiska och sociala villkor

Ett vitalt och utforskande konstliv kräver att konstnärerna kan verka under rimliga arbetsvillkor. En stor utmaning är bild- och formkonstnärernas låga inkomster. Konstnärsnämndens rapport *Konstnärernas demografi, inkomster och sociala villkor* från 2016 visar att den sammanräknade medianinkomsten för bildkonstnärer är 13 138 kr i månaden före skatt. Det kan jämföras med hela befolkningen vars motsvarande inkomst är 24 172 kr i månaden.<sup>2</sup>

De allra flesta bild- och formkonstnärer driver sina verksamheter i företagsform. Det finns vare sig anställningar eller kollektivavtal för denna yrkesgrupp. Därför är det av yttersta vikt att regionen följer de avtal och arvodesrekommendationer som gäller i

<sup>1</sup> Kulturrådet, *Kultursamverkansmodellen – Uppföljning av ekonomi, personal och aktiviteter 2022*.

<sup>2</sup> Konstnärsnämnden, *Konstnärernas demografi, inkomster och sociala villkor* (2016).

branschen och säkerställer att bild- och formkonstnärer får skäligen ersättningar när de arbetar med till exempel utställningar, gestaltungsuppdrag, föreläsningar eller andra uppdrag för regionala och kommunala arrangörer och andra aktörer med regionalt och kommunalt stöd.

## Om kulturplanen

Som helhet ger kulturplanen en hoppfull bild av utvecklingen för konst- och kulturlivet i Region Kronoberg. Regionen lyfter att arbetet med kulturplaner sedan 2012 har bidragit till ett mer diversifierat och demografiskt spritt kulturutbud i regionen. Det är mycket positivt.

Vi är glada att kulturplanen lyfter vikten av armlängds avstånd samt att alla konstnärliga beslut ska tas av sakkunniga. Det är föredömligt att Region Kronoberg låtit göra en extern utredning av hur principen tillämpas internt i organisationen. Detta är något andra regioner kan inspireras av.

Kulturplanen är övergripande formulerad. För att hitta uppgifter om vilka avtal och rekommendationer som tillämpas får vi söka i den medföljande nulägesbeskrivningen. I vissa fall är inte heller den tydlig, utan läsaren hänvisas till regionens webbplats. Det gäller bland annat för Konstnärernas Riksorganisationens medlemmars vidkommande viktiga avtal, som MU-avtalet, och principer som enprocentsregeln. Vi efterlyser en större konkretion i kulturplanen, då denna har status som ett normerande dokument. Det är viktigt med tydlighet i dessa frågor eftersom regionen bör agera föredömligt när det gäller att bidra till att avtalsenliga ersättningar och regelverk tillämpas av de uppdragsgivare som uppbär finansiering via kultursamverkansmodellen och regionen.

Vi ser positivt på det helhetsarbete som bedrivs för att skapa mer attraktiva livsmiljöer inom BY2030 och att förståelsen för värdet av konstnärlig gestaltning lyfts fram. Här vill vi även trycka på vikten av ekonomiskt överkomliga produktionsplatser – som ateljéer och kollektivverkstäder – och mötesplatser. Om regionen önskar ett mer dynamiskt och aktivt konstnärsliv är goda villkor och möjligheter att kunna verka en förutsättning. Det är en nyckel till en ökad inflyttning av professionella konstnärer och en än mer blomstrande region.

## Synpunkter och förslag

### Principen om armlängds avstånd

Region Kronoberg lät 2023 göra en extern utredning av hur principen om armlängds avstånd tillämpas internt i organisationen. Vi tycker det är utmärkt eftersom det visar på en vilja att ta frågan om armlängds avstånd och det egna ansvaret och agerandet i frågan på stort allvar.

Ett av de prioriterade målen är att stärka Kronobergs profil inom konstnärlig frihet, yttrandefrihet och litteratur (s 11). Här vill vi gärna göra medskicket att även involvera bild- och formkonstnärerna och bild- och formkonsten. Konstnärernas Riksorganisation har bland annat lanserat webbplattformen Artistic Freedom Watch (<https://artisticfreedomwatch.se/>) där såväl bild- och formkonstnärer som utställningsarrangörer och tjänstepersoner kan rapportera om händelser som de upplever

strider mot yttrandefriheten, principen om armlängds avstånd, är diskriminerande eller på annat sätt begränsar deras konstnärliga frihet.

## MU-avtalet

MU-avtalet, en förkortning för avtalet för medverkans- och utställningsersättning, är ett mycket viktigt avtal för bild- och formkonstnärerna som Konstnärernas Riksorganisation, Svenska Fotografers Förbund och Svenska Tecknare har slutit med svenska staten. MU-avtalet är bindande för statliga arrangörer. Den reviderade versionen, som trädde i kraft den 1 januari 2024, tydliggör att avtalet också avser att etablera en god branschpraxis avseende villkor och ersättningar till upphovspersoner för utställning av verk också för andra arrangörer än statliga.

Detta kräver att arrangörerna ökar sina arvodesbudgetar. För utställningsarrangörer, som till exempel konsthallar, förutsätter det ökade anslag. Regionerna är viktiga i detta sammanhang!

Det är avgörande för ett hållbart konstliv att det offentliga agerar förebildligt när det gäller arvoderingar. Tyvärr får konstnärer som ställer ut i kommunal eller regional regi alltför ofta oskäligt låga eller inga ersättningar alls. Detta är oacceptabelt. Vi vill att stat, regioner och kommuner tydligt deklarerar att man ska sluta avtal enligt branschpraxis och de standardavtal som finns inom kultursektorn och agerar förebildligt när det gäller arvodering. Därför är det också av största vikt att det skrivs in i strategiskt viktiga dokument, som kulturplanen, att MU-avtalet ska följas och att regionen budgeterar så att avtalet kan följas.

Konstnärernas Riksorganisation gjorde 2023 en kartläggning av förekomsten av skrivningar om MU-avtalet och enprocentsregeln i aktuella kulturplaner från de 20 regioner som ingår i kultursamverkansmodellen. Undersökningen visar att 90 procent av kulturplanerna nämner MU-avtalet och att lika många nämner enprocentsregeln.

Region Kronoberg nämner inte någonstans i kulturplanen MU-avtalet och hur man förhåller sig till det. Vi har via mejl inhämtat uppgiften att MU-avtalet ska följas enligt kulturnämndens årliga grundvillkor och att det även är ett krav att alla som får stöd av Region Kronoberg (inklusive arrangörstöd) är skyldiga att betala ut ersättning enligt MU-avtalet. Vi föreslår att regionen uppdaterar kulturplanen så att det tydligt framgår att regionen följer MU-avtalet – och att det tydligt ska framgå att de aktörer som får stöd av regionen också är förpliktigade att följa det.

Vi har tidigare framhållit Region Kronoberg som ett gott exempel i fråga om MU-avtalet genom den modell med en pott där regionen avsatt medel för att fler arrangörer ska kunna följa MU-avtalet fullt ut. Via e-post har vi inhämtat informationen att detta bidrag upphört då det var en tidsbegränsad satsning. Att betala ut avtalsenliga ersättningar till konstnärer och professionella kulturskapare ingår nu i de ordinarie uppdragen inom den regionala kulturverksamheten. Det är utmärkt, men vi rekommenderar Region Kronoberg att göra en översyn över arvoderingen till konstnärer som ställer ut i länet och skjuter till medel för att säkerställa att konstnärer erbjuds skäliga ersättningar.

Vi vill i sammanhanget peka på två goda exempel. I maj 2024 meddelade Västra Götalandsregionen att man skjuter till 5 miljoner kr till kulturnämnden för ökade kostnader för det nya, reviderade MU-avtalet.<sup>3</sup>

Ett sätt att säkerställa att MU-avtalet följs och att regionen budgeterar för detta är att göra som Göteborgs stad och skapa en riktlinje med nyckeltal för arvodering vid engagemang av konstnärer och utövare i kulturnämndens verksamheter som styr det gemensamma arbetet i förvaltningen.<sup>4</sup>

#### **Vi föreslår att Region Kronoberg:**

- uppdaterar kulturplanen så att det tydligt framgår att regionen följer MU-avtalet – och att det tydligt ska framgå att de aktörer som får stöd av regionen är förpliktigade att följa MU-avtalet.
- gör en översyn över arvoderingen till konstnärer som ställer ut i länet och skjuter till medel för att säkerställa att konstnärer erbjuds skäliga ersättningar.
- skapar en riktlinje med nyckeltal för arvodering vid engagemang av konstnärer och utövare i kulturnämndens verksamheter som styr det gemensamma arbetet i förvaltningen.

#### **Professionella kulturskapares villkor**

Region Kronoberg framhåller återkommande viljan att skapa goda förutsättningar för de kulturskapare som bor och verkar i regionen, och värdet av att göra det. ”En utgångspunkt för ett livskraftigt kulturliv bygger på att professionella kulturskapare kan verka fritt och under skäliga arbetsvillkor” (s 17). I kulturplanen saknas emellertid skrivningar kring avtal som säkerställer ersättning till bild- och formkonstnärer. Här efterlyser vi mer konkretion.

Det är viktigt även med tanke på att Region Kronoberg som offentlig aktör har ett ansvar att bidra till att rekommenderade ersättningar och arvoden till konstnärer och kulturutövare följs, samt att konstnärer och kulturutövare får tillgång till aktuell kunskap inom området upphovsrätt.

Sedan några år tillbaka har en regional samordnande funktion etablerats, Bild och Form Kronoberg, med uppdrag att utveckla förutsättningarna att ta del av och skapa konst och konsthantverk i Kronobergs län. Detta är en verksamhet som regionen borde satsa på och vidareutveckla.

#### **Vi föreslår att Region Kronoberg:**

- lyfter in formuleringen ”Region Kronobergs kulturverksamhet ska säkerställa avtalsenliga ersättningar, skriftliga avtal och en god arbetsmiljö för kulturskapare” från nulägesbeskrivningen (s 19) i kulturplanen.
- med större tydlighet framför att uppdragsgivare som erhåller regionala bidrag måste följa rådande avtal och arvodesrekommendationer i branschen.

<sup>3</sup> <https://via.tt.se/pressmeddelande/3494247/rodgron-lednings-budget-for-2025>

<sup>4</sup> Göteborgs stad, Riktlinje för arvodering vid engagemang av konstnärer och utövare i nämndens verksamheter, antagen i Kulturnämnden 2020-02-06 §15 dnr 0741/18 samt <https://kro.se/rapporter/riktlinjer-och-nyckeltal-mu-avtalet>

- satsar på att vidareutveckla Bild och Form Kronoberg som ett regionalt resurscentrum för de professionella bild- och formkonstnärerna i länet.

## Gestaltad livsmiljö, konstnärlig gestaltning och enprocentsregeln

Vi ser positivt på Region Kronobergs arbete BY2030 och den helhetssyn som kommer till uttryck i nulägesbeskrivningen (s 16). Särskilt gläds vi åt hur betydelsen av konstnärlig gestaltning lyfts fram: ”Konstnärlig gestaltning utgör en viktig del i arbetet med gestaltad livsmiljö. Det skapar förutsättningar för professionella kulturskapare och bidrar till att fler invånare möter konstnärliga uttryck i vardagen, i både offentliga miljöer och vårdmiljöer”.

I kulturplanen nämns flera gånger att Region Kronoberg arbetar aktivt med offentlig konstnärlig gestaltning. Däremot saknas skrivningar i kulturplanen om enprocentsregeln. Den avhandlas däremot kortfattat i nulägesbeskrivningen (s 16): ”Region Kronoberg arbetar i enlighet med enprocentsregeln, en rekommendation som innebär att 1 procent av byggkostnaderna vid offentligt uppförda byggnader ska avsättas för konstnärlig gestaltning”. Mer detaljerade uppgifter finns på Regionkronoberg.se, under rubriken Konstnärlig gestaltning inom Region Kronoberg. Här framgår det att enprocentsregeln gäller vid ”byggnadsinvesteringar som överstiger 20 miljoner kronor i lokaler för verksamhet eller personal”. Här ser vi en möjlighet för Region Kronoberg att höja ambitionsnivån genom att avsätta 1 procent i fler fall.

En satsning på gestaltad livsmiljö bör också omfatta möjligheter för kultur- och föreningsverksamheter och individuella konstnärer att hyra lokaler till rimliga priser, något som också lyfts fram i regeringens proposition *Politik för gestaltad livsmiljö*.<sup>5</sup>

### Vi föreslår att Region Kronoberg:

- tillför en skrivning i kulturplanen om att enprocentsregeln tillämpas i Region Kronoberg.
- avsätter 1 procent även för byggnadsinvesteringar som understiger 20 miljoner kronor, men att dessa medel läggs i en pott som kan användas för gestaltungsprojekt som inte nödvändigtvis är knutna till de platser som investeringarna omfattar.
- erbjuder verktyg till kommunerna som säkerställer att konsten finns med i samhällsplaneringen och bebyggelseutvecklingen i hela regionen, inklusive konstnärliga produktionsplatser som ateljéer, kollektivverkstäder och utställningsrum.

## Konstnärlig produktion och visning

Vi vill framhålla vikten av att det finns en god infrastruktur för konstlivet med funktionella produktions- och visningslokaler. När det gäller bild och form kan det till exempel röra sig om produktionslokaler som ateljéhus, enskilda ateljéer eller kollektivverkstäder men också utställningsplatser.

<sup>5</sup> Kulturdepartementet, *Politik för gestaltad livsmiljö*, Prop. 2017/18:110, s. 61.

För bild- och formkonstnärer är det mycket viktigt att det finns gallerier, konsthallar och andra platser där de kan ställa ut sin konst och möta en publik, och det finns ett stort behov av sådana platser för de lokalt verksamma konstnärerna i Kronobergs län.

### **Vi föreslår att Region Kronoberg:**

- gör återkommande kartläggningar av behovet av infrastrukturella satsningar för bild- och formsektorn och anslår medel för stöd till ateljéföreningar, kollektivverkstäder och andra konstnärliga produktionsplatser i länet.
- undersöker hur den kan öka antalet utställningsplatser i länet och tar fram en strategi för att förbättra möjligheterna för länets konstnärer att ställa ut.

### **Sammanfattning av förslag**

Här nedan sammanfattar vi våra förslag i punktform. Konstnärernas Riksorganisation föreslår att Region Kronoberg:

- uppdaterar kulturplanen så att det tydligt framgår att regionen följer MU-avtalet – och att det likaledes tydligt ska framgå att de aktörer som får stöd av regionen är förpliktigade att följa MU-avtalet.
- gör en översyn över arvoderingen till konstnärer som ställer ut i länet och skjuter till medel för att säkerställa att konstnärer erbjuds skäliga ersättningar.
- skapar en riktlinje med nyckeltal för arvodering vid engagemang av konstnärer och utövare i kulturnämndens verksamheter som styr det gemensamma arbetet i förvaltningen.
- lyfter in formuleringen ”Region Kronobergs kulturverksamhet ska säkerställa avtalsenliga ersättningar, skriftliga avtal och en god arbetsmiljö för kulturskapare” från nulägesbeskrivningen (s 19) i kulturplanen.
- med större tydlighet framför att uppdragsgivare som erhåller regionala bidrag måste följa rådande avtal och arvodesrekommendationer i branschen.
- satsar på att vidareutveckla Bild och Form Kronoberg som ett regionalt resurscentrum för de professionella bild- och formkonstnärerna i länet.
- tillför en skrivning i kulturplanen om att enprocentsregeln tillämpas i Region Kronoberg.
- avsätter 1 procent även för byggnadsinvesteringar som understiger 20 miljoner kronor, men att dessa medel läggs i en pott som kan användas för gestaltungsprojekt som inte nödvändigtvis är knutna till de platser som investeringarna omfattar.
- erbjuder verktyg till kommunerna som säkerställer att konsten finns med i samhällsplaneringen och bebyggelseutvecklingen i hela regionen, inklusive konstnärliga produktionsplatser som ateljéer, kollektivverkstäder och utställningsrum.

- gör återkommande kartläggningar av behovet av infrastrukturella satsningar för bild- och formsektorn och anslår medel för stöd till ateljéföreningar, kollektivverkstäder och andra konstnärliga produktionsplatser i länet.
- undersöker hur den kan öka antalet utställningsplatser i länet och tar fram en strategi för att förbättra möjligheterna för länets konstnärer att ställa ut.

Sara Edström  
Riksordförande för Konstnärernas Riksorganisation

Åke Bergqvist  
Talesperson för Konstnärernas Riksorganisation i Kronobergs län

**Kontaktperson:**

Jon Brunberg  
Telefon: 070-275 59 29  
E-post: jon.brunberg@kro.se

**Konstnärernas Riksorganisation**

Hornsgatan 103, 9 tr  
117 28 Stockholm

E-post: kro@kro.se  
Webb: www.kro.se  
Telefon, växel: 08-54 54 20 80